

NACIONALNI KONKURS U OKVIRU PROGRAMA POSLOVNA ETIKA 2018/2019

Pobednik konkursa:

Vladimir Pašić

učenik III razreda Ekonomske škole “9. maj” u Sremskoj Mitrovici

nastavnik/mentor: Vesna Popović

Pobednički rad:

U području koje je zakonom zaštićeno prirodno dobro po nacionalnom akcionom planu treba da se izgradi mini hidrocentrala. To izaziva različite reakcije kod meštana koji se sa razlogom plaše posledica po životnu sredinu i etno-turizam u mestu i okolini. Međutim, investitor im obećava zaposlenje, popravku lokalnog puta i pomoć starijim meštanima u slučaju bolesti. Tako veći deo meštana pristaje na ponudu investitora, a manji još uvek pokušava da ukaže na opasne posledice po okolinu. Lokalne novine treba da izveštavaju o tom slučaju. Zadatak je dodeljen novinaru iz tog kraja, koji tu ima i rođake i prijatelje. Međutim, on je izložen pritisku da ne objavi istinu, nego da i sam hvali i podstiče realizaciju te investicije jer većina stanovnika vidi u tom projektu jedinu šansu za svoju materijalnu egzistenciju.

Da sam ja taj novinar, kako bih postupio?

Odgovor se krije u onome što ja vidim kao etički problem: razlika između teorije donete zakonom i prakse koja mu je kontradiktorna; lokalni i lični interes iznad opšteg; mogući materijalni dobitak u sadašnjosti iznad trajnih katastrofalnih ekoloških posledica u budućnosti; očekivanje solidarnosti u pogrešnim i štetnim odlukama. Sve se to može sagledati u jednoj moralnoj dilemi: šta je dobro, šta je istina?

Sokrat je nekada davno rekao da čovek čini zlo zato što ne zna šta je dobro. I naravno, bio je u pravu.

Siguran sam da je dobro ono što pomaže opstanku čoveka. To je ona istina koja nam ne mora biti prijatna sada, ali sa njom imamo budućnost. Zašto onda tu jednostavnu i logičnu istinu ljudi ne vide?

Da krenem sa prvim moralnim paradoksom ove priče, onom odredbom u zakonu kojom se u prirodnim područjima pod zaštitom države ne sme graditi ništa što bi na bilo koji način ugrozilo prirodni sklad tog područja i nacionalnog akcionog plana za proizvodnju energije iz obnovljivih izvora. Dozvolu za izgradnju mini hidrocentrale izdaje neki državni organ, neka njena institucija koja nikako ne bi smela

da dozvoli takvu gradnju u području sa statusom „zaštićenog prirodnog dobra“. I ma kakvo mi predubedenje imali, narod veruje da država štiti svoje zakone i da neće protivrečiti samoj sebi. Zato će kasnije poverovati investitorovim rečima i obećanjima. Negde u njihovoj podsvesti je uverenje da je u državnim organima i u zakonu reč i delo, teorija i praksa u skladu, jer nikako drugačije ni jedno ni drugo nemaju smisla. U ovom prvom paradoksu do odgovora na pitanje šta je dobro i šta je istina mogli bi odgovoriti samo kad se oslobodimo predrasude o državnim organima kao o nepogrešivom autoritetu.

Sledeća moralna dilema odnosi se na „lokalni“ i „opšteljudski“ interes. Logika nam kaže da je ispravan zaključak onaj koji važi u svakom slučaju. Tako lokalni interes ni logički ni etički ne može biti ispravniji, bolji, istinitiji od opšteljudskog. Ali u ljudskoj prirodi je da posmatra svoj problem kao najveći, da svoje potrebe smatra najvažnijim. Za šire sagledavanje potreban ja svestan napor i želja da se izdigneš iznad egoizma koji se povezuje sa nagonom samoodržanja. Čovek se mnogo udaljio od onog vremena kad je živeo u prirodi, sa prirodom i od prirode. Svešču i razumom menjao je uslove života, pa mu je sada ta svest potrebna da ne donese pogrešnu odluku. U ovom slučaju ta svest bi morala da mu ukaže na to da je u prirodi sve povezano i da svaka naša odluka o intervenciji u prirodi na jednom mestu uzrokuje posledice na celinu. Kada celini čiju suštinu još ne razumemo potpuno, dodamo ili oduzmemo samo jedan delić, mi joj uskraćujemo mogućnost da ispravno funkcioniše. Ni mašina kojoj smo izvadili deo ne radi.

Još jedna greška nastaje na osnovu ograničenja koje ima naša ljudska svest.

To je nemogućnost da se zamisli „opšte“, „večno“, „buduće“, „prošlo“... Čovek postoji sada i ovde, zato mu razmišljanje o životnoj sredini ne deluje tako važno kao svakodnevna egzistencijalna borba za preživljavanje. Za tu njegovu borbu potreban mu je posao na kome bi zaradio novac. To mu ovaj investitor nudi i to postaje jedina istina koju on hoće da vidi. Opet se vraćamo na onaj kriterijum istinitosti da je zaključak tačniji, a samim tim bolji i istinitiji, ako se može primeniti na duži vremenski period. A u ovom slučaju, kad bi meštani prihvatili gradnju hidroelektrane, moguć ekonomski prosperitet na lokalnom nivou bio bi kratkotrajan, a posledice nepopravljive.

Novinar ima bar dve očigledne dileme: jedna je profesionalna, a druga lična.

U Kodeksu novinara piše da su dužni da istinito izveštavaju javnost u skladu sa svojom savešču, uprkos svim pritiscima kojima mogu biti izloženi. Znači, ta odluka o istini doneta je još onda kada se opredelio za novinarstvo. Ali i novinar je čovek, pa mora da dobije bitku sa samim sobom, jer od njega iznošenje neistina traže njemu bliske osobe, a koje će nedostatak njegove solidarnosti tumačiti kao izdaju. Potreba za prihvatanjem i emotivnom povezanošću je takođe tipična za čoveka i utiče na ispravnost njegovog suda, nezavisno od toga da li je shvatio šta je zaista dobro i gde je istina. Zato ovu etičku dilemu stavljam na kraj ispred zaključka.

Ne znam šta je odlučio novinar iz ove priče, ali znam šta bih učinio ja da sam na njegovom mestu. Uvek sam smatrao da istina nema drugu mogućnost i da ne postoji situacija u kojoj bi laž bila opravdana. Zato bi istina bila moje oružje, moje sredstvo ubeđivanja, moj pokušaj razumevanja učesnika, moje upozorenje i moj savet. Jedino istinu možeš braniti dokazima, ona osvetljava put koji je ispravan i dobar. Šta to konkretno znači u ovom slučaju? Argumentovano ukazati na greške i državnim organima, i investitoru, i meštanima. Treba uporno ponavljati dok ne shvate da je planeta zajednička i samo jedna. Zato svi imamo zajednički interes, da je sačuvamo. Tu nema ni dileme a ni alternative.